

brosen, tinglæst inden Vester Herreds Ting den 16. December 1847, til Hans Hansen Høi, udstedt den 22. Januar 1855 i Henhold til en inden Sønder Herred den 2. Juni 1854 afholdt Auktion og til Lars Peter Madsen, udstedt den 27. Februar 1860 i Henhold til en inden Sønder Herred den 15. April 1857 afholdt Auktion. En Undersøgelse af Skifte- og Auktionsprotokollerne for Bornholms Landjurisdiktioner vil sikkert ogsaa bekræfte, at Fæsteretten ved Fæsterens Død er realiseret ved offentlig Auktion til Fordel for Boet. Det var ogsaa almindeligt, at Fæsteren i levende Live afstod sin Fæsteret, og at den, til hvem Fæsteretten saaledes var overdragen, erholdt nyt Fæste udstedt paa Amtsstuen, saasnart han henvendte sig der med Bevis for, at Fæsteretten var ham overdragen af den tidligere Fæster. Den omhandlede Praksis maa ogsaa stiltiende være godkendt af Domænebestyrelsen, da Redegørelsen intet indeholder om, at Domænedirektoratet nogen Sinde har gjort Indsigelse imod samme.

Naar det paa flere Steder i Redegørelsen bemærkes, at Fæsterne i Reglen besade et langt større Areal end det, de vedkommende Fæstebreve lode paa, maa vi gøre opmærksom paa, at det næppe gaar an at anse den i Fæstebrevene indeholdte Angivelse af 1 Td. Sædsjord eller 1 Td. Kløvgang ensbetydende eller lige med 1 Td. Land geometrisk Maal. 1 Td. Sædsjord har vistnok været betegnende for eller Angivelsen af et Areal, som paa den Tid, det første Gang blev givet i Fæste, efter sin Beskaffenhed svarede til 1 Td. Land almindelig Avlsjord, altsaa tillige indeholdende en Værdiangivelse eller Klassifikation. Herpaa tyder ogsaa medfølgende Afskrift af et Fæstebrev til John Petersen, tinglæst inden Sønder Herreds Ting den 9. Marts 1824. Ved dette Fæstebrev bortfæstedes nemlig 15 Td. 1 Skp. Sædsjord og 1 Td. 4 Skp. Kløvgang, ansat til $32\frac{12}{14}$ Tdr. Land geometrisk Maal. Efter Redegørelsen Side 7 skulde de saakaldte tillagte Jorder tilbydes de tilgrænsende Arvefæstere til en Afgift af den almindelige paa Landet, hvilket efter Redegørelsen Side 4 vilde sige 6 Skp. Havre pr. Td. Sædsjord, med Tillæg af $\frac{1}{4}$ Del i Stedet for Købesum. I Redegørelsen Side 15 angives Afgiften til 1 Td. Havre pr. Tønde Land til Taksten 8. Redegørelsen gaar altsaa ud fra, at 1 Td. Sædsjord er lig med 1 Td. Land til Taksten 8.

Har der under Fæsteretten været inddraget mere Jord end den, Fæstebrevet lod paa, skyldes dette næppe de daværende Fæstere, men ligger formentlig saa langt tilbage i Tiden, at de sidste Fæstere ikke med Rette kunne gøres ansvarlige for samme. I Almindelighed vare Fæsterne maaske endog i fuldstændig lovlig Besiddelse af Arealet, idet samme i sin Tid af Sandemændene (Sognefogderne) vare blevne Fæsterne udviste saaledes efter den af Sandemændene foretagne Undersøgelse og Ansættelse. Jorderne bleve nemlig oprindeligt ikke bortfæstede efter en af en Landmaaler foretagen Opmaaling, men efter at de af Sandemændene med tiltagne Mænd vare takserede til aarlig Afgift efter et frit Skøn over, om Jorden kunde siges at være Sædsjord eller Kløvgangsjord, jfr. Redegørelsen Side 4.

De Udmarksjorder, der grænsede op til opdyrket Jord, de senere saakaldte „tillagte Jorder“, skulde som antydnet tilbydes de tilstødende Ejere eller Fæstere til Arvefæste til en saadan Afgift, som fandtes passende efter Jordens Beskaffenhed og den Fordel, Ejeren eller Fæsteren kunde have af samme, i Almindelighed skulde dog Afgiften kun bestemmes til den almindelige paa Landet, jfr. Redegørelsen Side 7. Ved Domænedirektoratets Skrivelse til Udmarkskommissionen af 6. Juli 1850 blev Instruksen forandret derhen, at den hidtil svarede Afgift af 6 Skp. Havre vilde være at lægge til Grund for Afgiftsberegningen, saaledes, at naar Købesum bortfaldt, 8 Skp. Havre blev Gennemsnitsafgiften, idet der i Stedet for Købesum skulde ske en Forhøjelse af den beregnede Afgift med mindst $\frac{1}{4}$.

Denne Bestemmelse blev imidlertid misforstaaet af den Landinspektør, der som Medlem af Kommissionen forestod Opmaalingen og Afgiftsansættelsen, idet de af ham paa Jorderne satte Takster vare udfundne ikke blot efter Jordernes daværende Beskaffenhed, men ogsaa under Hensyn til det Udbytte, de kunde afgive, naar de efter Udløbet af et vist Antal Aar vare opdyrkede, jfr. Redegørelsen Side 15 og Notaen Side 14. Ved Bortarvefæstningen af disse Jorder erholdt Staten saaledes ikke alene Vederlag for den Værdi, Jorderne da havde, men ogsaa for den Værdiforøgelse, som fremkom ved de af Arvefæsterne anvendte Arbejder og Bekostninger ved Opdyrkningen. Herved blev Afgiften af disse Jorder altfor urimelig høj.

Efter den i Redegørelsen Side 25 indeholdte Opgørelse udgør Afgiften for disse Jorder, der ere skyldsatte for 45 Td. 7 Skp. 2 Fdkr. $\frac{1}{2}$ Alb. bornholmsk Hartkorn: 913 Td. 1 Skp. $\frac{1}{4}$ Fdkr. Havre, hvilket efter den i Redegørelsen angivne Pris af 6 Kr. 50 Øre pr. Td. (omtrent Gennemsnittet af Kapitalkaksterne for Bornholm for Tiaaret 1894—1903) bliver 5,935 Kr. 56 Øre om Aaret. Kapitaliseret med 25 udkommer 148,389 Kr., hvilket bliver 3,230 Kr. pr. Tønde bornholmsk Hartkorn. Da 1 Td. Hartkorn paa Bornholm udgør 49,600